

ІПАТЬЄВ Володимир Миколайович (Ипатьев Владимир Николаевич; 09(21). 11. 1867, Москва — 29. 11. 1952, Чикаго) — російський і американський хімік, військовий інженер, один із організаторів радянської хімічної промисловості. Акад. (1916, у 1936 позбавлений звання, 1990 відновлено посмертно) С.-Петербур. АН (у подальшому — РАН і АН СРСР), чл. Нац. АН США (1939), Париз. АН і низки наук. т-в. Ленін. премія (1927). Медаль ім. А. Лавуаз'є Франц. хім. товариства (1939). Закін. Михайлів. артилер. академію у С.-Петербурзі (1892), де й працював (деякий час — у С.-Петербур. університеті в О. Фаворського та у хім. лаб. Мюнхен. університету в А. фон Байєра): від 1899 — екстраординар., від 1902 — ординар. проф., від 1909 — зав. хім. лаб. Від 1914 — генерал-лейтенант. У листопаді 1914 був направлений на Донбас, де очолював Комісію з вивчення можливості виробництва бензолу, толуолу та ксилолу; брав участь у складанні плану будівництва там бензол. заводів. 1915–16 — керівник Комісії з виготовлення вибух. речовин, 1916–18 — Хім. комітету Гол. артилер. управління. За його безпосеред. участі до 1918 в Україні модернізовано або збудовано 10 заводів, які випускали сірчану кислоту, розроблено та створ. лабораторну установку для виробництва азот. кислоти з аміаку на Макіїв. бензол. заводі (нині Донец. обл.), споруджено завод з виготовлення азот. кислоти в Юзівці (нині Донецьк). Від 1918 керував Комісією з демобілізації хім. промисловості, від 1921 — Гол. хім. упр. Вищої ради нар. господарства. 1923–26 — голова Хім. комітету при Рев. військраді. Водночас від 1920 — директор Держ. ін-

ституту наук.-тех. досліджень (Петроград, нині С.-Петербург), який був створ. на базі колиш. Центр. лаб. Військ. відомства. 1927 заснував і до 1930 очолював Лаб. (від 1929 — Держ. інститут) високих тисків. 1930 під час участі у 2-му Міжнар. енергет. конгресі в Берліні вирішив не повертатися в СРСР через загрозу репресії (дізнався з газет про розкриття «контррев. шкідниц. і шпигун. організації у воєн. промисловості» та страту В. Михайлова, В. Диммана, В. Диханова, М. Височанського). Відтоді — у США, де працював у фірмі «Universal Oil Products Company», проф. Чиказ. університету, проф. і дир. Лаб. каталізу та високих тисків (нині носить його ім'я) Пн.-Зх. університету в Еванстоні. 1937 І. позбавили рад. громадянства. У післявоєнні роки неодноразово намагався повернутися в СРСР. Один із основоположників нафтохімії та творець основ сучас. нафтоперероблення. Основний напрям наукових досліджень — каталіз при високих т-рах і тисках. Сконструював (1904) прилад («бомба І.») — прообраз застосовуваних нині в хім. практиці автоклавів і реакторів. Відкрив (1901) реакцію отримання циклопропанів (реакція І.). До поч. 1940-х рр. розробив спосіб отримання високооктан. бензинів, що забезпечило у роки 2-ї світової війни перевагу амер. і британ. авіації над авіацією противника. РАН від 1994 присуджує премію ім. І. за визначні заслуги в хімії та хім. технології. Автор спогадів «Жизнь одного химика» (Нью-Йорк, 1945, т. 1–2).

Основні праці

Глинозем как катализатор в органической химии. Ленинград, 1927 (співавтор); Каталитические реакции при высоких температурах и давлениях. 1900–1933. Москва; Ленинград, 1936.

Рекомендована література

1. Кузнецов В. И., Максименко А. М. В. Н. Ипатьев. Москва, 1992;
2. Зальцберг М. Три жизни академика Ипатьева // Химия и жизнь. 1992. № 10;
3. Соловьев Ю. И. Почему академик В. Н. Ипатьев не стал Нобелевским лауреатом // Вест. РАН. 1997. Т. 67, № 7.

[А. І. Шушківський](#)

Бібліографічний опис:

Іпатьєв Володимир Миколайович / А. І. Шушківський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-12578>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).